

Міністерство освіти і науки України

Управління освіти і науки Рівненської облдержадміністрації

Рівненська мала академія наук учнівської молоді

Відділення: Історія

Секція: Історичне краєзнавство

**Історія національно-визвольної боротьби
в нашому краї 1648-1654 рр та 1941-1945 рр:
в назвах, історичних пам'ятках, легендах та переказах.**

Автор:

Салівоник Наталія Олегівна

учениця 11 класу Городецького

навчально-виховного комплексу

«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів -
дошкільний навчальний заклад»

Науковий керівник:

Молянко Оксана Федорівна,

вчитель історії Городецького

навчально-виховного комплексу

«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів -
дошкільний навчальний заклад»

Городець 2015

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Сліди козацьких походів, періоду національно – визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.	
1.1. Визвольна війна українського народу 1648-1654 і Рівненщина.....	6
1.2. Дуб старожил.....	7
1.3. Козацьке болото та кам’яні хрести.....	8
РОЗДІЛ 2. Рух Опору в 1941-1945 рр	
2.1. Рух Опору.....	10
2.2. Рух Опору, очолений Організацією українських націоналістів.....	10
2.3. Сварині на перехресті визвольної боротьби. Сотня Борсука.....	11
2.4. «Герої не вмирають».....	13
2.5. Стоїть могила у селі Городець.....	14
РОЗДІЛ 3 Трагедія Волині 1943 р.	
3.1. Причини трагедії.....	17
3.2. Городець і Сварині під владою Польщі.....	17
3.3. Українсько – польська різанина.....	19
3.4. Трагедія Парослі.....	20
ВИСНОВКИ.....	24
ДОДАТКИ	
Додаток 1	26
Додаток 2	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Історія є невід’ємною частиною нашого життя, адже як говорить стародавня

народна мудрість: хто не знає минулого - той не має майбутнього. Сучасна Україна є молодою, щойно народженою частиною Землі, але, як не дивно вона має довгу історію, і, щоб народитись, саме тепер країна пройшла довгий і тернистий шлях, опис якого і складає Історію України.

Вся історія нашої Батьківщини ділиться на періоди, кожен з яких відповідає певному відрізку часу.

Перший період є стародавня історія. Він триває з найдавніших часів до X століття. Тут описано найдавніших людей, що населяли територію нашої Батьківщини, їх кочові племена та поселення.

Другий період - Київський і Галицько-Волинський, або Князівський (882-1340), де описано історію України в період правління Київських та Галицько-Волинських князів.

Литовсько-Польський період (1340-1648), відображає перебування України під владою Польщі та Литви.

Козацько-Гетьманський період (1648-1764) - період мужньої боротьби проти поневолювачів та правління гетьманів, що найбільше турбувались про долю країни.

Після цього йде період перебування України під владою Російської та Австро-Угорської імперії (1764-1917). А за ним період відбудови Української держави (1917-1920), де відображено спроби української інтелігенції здобути незалежність нашої держави, але невдало і тому потім йде період перебування України в складі тоталітарної держави СРСР (1920-1989).

Ще одним періодом історії України є шлях до незалежності (1989-1991). І останнім - Україна сучасна.

Невід'ємною частиною історії України є історія рідного краю. Перегортаючи сиві сторінки віків, розкриваємо їх таємниці, вивчаємо своє минуле, що промовляє до нас голосом наших предків, про яких ми не тільки повинні знати, а й свято берегти. На Поліссі є місця, де сама земля голосом віків промовляє до нас.

Одне із таких місць – територія сіл Городець і Сварині. Вже так склалося історично, що ці села поєднані і як адміністративні одиниці, і як місце, де

історія переплела долі людські і залишила чималий слід для нащадків.

Будучи жителькою Городця, я часто чула назви місцевостей, бачила будівлі, пам'ятники, чула розповіді про різні події, і переді мною постало питання: Чому саме така назва? Чому нікому не потрібна будівля?

І я вирішила знайти відповіді на всі ці запитання, дослідивши залишені історією сліди.

Актуальність дослідження полягає в тому, що досліджуватись буде історія, не просто мого краю, а місця, де жили мої предки, де живу і формуюсь як особистість я. В час коли Україна вкотре бореться за свою незалежність, важливо знати історію цієї боротьби, використати досвід і навчитись на помилках.

Предметом дослідження є національно - визвольна боротьба, яка велась на території України в різні періоди і залишила свій слід у вигляді історичних пам'яток на території наших сіл.

Об'єктом дослідження я обрала топонімічні назви місцевості, будівлі, пам'ятники, поховання на старих кладовищах, легенди, спогади очевидців.

Метою дослідницької роботи було:

1. Дослідити сліди, що залишила на нашій території національно – визвольна боротьба українського народу.
2. Прослідкувати наслідки тих буремних подій для жителів наших сіл.
3. Поспілкуватись з очевидцями .

Завдання дослідження:

- З'ясувати, чи проходили територією наших сіл козаки, під час національно – визвольної війни під проводом Б.Хмельницького 1648-1654 рр.
- ознайомитись із діяльністю Руху Опору в наших селах у 1941-1945 рр.

Методи, які використовувались для проведення досліджень.

1. Спостереження
2. Інтерв'ю
3. Бесіда

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що я хотіла дізнатися, про що говорять легенди та перекази, які таємниці, пов'язані з національно –

вивольним рухом, приховують історичні пам'ятки на території сіл Сварині та Городець.

РОЗДІЛ 1

СЛІДИ КОЗАЦЬКИХ ПОХОДІВ, ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО – ВИЗВОЛЬНОЇ
ВІЙНИ ПІД ПРОВОДОМ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.

1.1. Визвольна війна українського народу 1648 – 1654 і Рівненщина.

Під час визвольної війни українського народу проти польсько-шляхетського

гніту 1648 – 1654 рр. вся Рівненщина була охоплена повстаннями. В 1649 році на боротьбу проти шляхти піднялися жителі сіл Сарн, Дерев'яного, Голишева, Застав'я, Виткова, Симонова, Завізова, Умільців, Кухареві та багатьох інших. Вони знищували панів і їхні маєтки, виганяли католицьке духовництво. Народні маси створювали військові загони, висували з своїх рядів талановитих ватажків (Іван Буняк, Михайло Тиша, Іван Куковський). Перебування тут селянсько-козацької армії під командуванням видатного державного діяча і полководця Богдана Хмельницького значно активізувало виступи місцевих повстанців. За участю місцевих жителів козацькі полки оволоділи Острогом, де перебувало близько 20 тис. шляхтичів. Повстанський загін М.Тиші неодноразово захоплював Дубно, Клевань та інші міста. Повставало населення в районі Корця-Гощі.

На території Рівненщини під Берестечком у 1651 році відбулася відома в історії битва між польсько-шляхетською армією і військом Богдана Хмельницького. Народні маси краю подавали козакам всіляку допомогу, перевозили козаків через річку Горинь. У бою під Берестечком повстанці виявили величезний героїзм. Навічно ввійшов в історію подвиг 300 козаків, які тримали оборону на одному з островів. Тільки через зраду татар козаки змушені були відступити. Чимало їх загинуло в нерівному бою, проте основні сили були збережені.

В Рівненській області знаходяться села Городець, яке розташоване на березі р.Горинь, і через кілометр від нього – с. Сварині. В назвах місцевостей і об'єктів, які є на території цих сіл часто зустрічаються слова такі як козацьке, козацький, козацькі. І якщо взяти до уваги те, що територія Рівненщини була охоплена національно – визвольною війною під проводом Б.Хмельницького, а в назвах місцевостей, об'єктів сіл Городець і Сварині та переказів, що їх супроводжують, зустрічаються слова похідні від – козак, то можна стверджувати, що на території цих сіл теж відбувались події національно-визвольної війни 1648-1654 рр.

1.2. Дуб – старожил.

Дуб – старожил: якщо перелистати атлас рослин України, то ми побачимо, що таких дубів на території нашої країни є багато. І в кожного такого дерева є своя історія та легенда. Але чи не найбільше легенд та переказів про те, що саме під такими велетнями спочивав Б.Хмельницький під час походів з козаками.

В лісі неподалік с.Городець є урочище «Тріщава». «Тріщава» відоме тим, що там б'є цілюще джерело, біля нього побудована капличка. На Купала там проходять Богослужіння. А поряд з джерелом росте дуб – велетень.

Рис 1 Джерело з капличкою

Рис. 2 Дуб – старожил

За народними переказами, Б.Хмельницький разом з козаками зупинялись біля джерела, пили воду і відпочивали під дубом. Кажуть, що багато сільських хлопців приєднались до козацького війська і пішли з ними в похід.

1.3 «Козацьке болото» та кам'яні хрести.

Взявши до уваги те, що таких «козацьких дубів» по Україні є багато, то можна засумніватись в правдивості переказу. Проте, в сусідньому селі Сварині, в лісі, є урочище, яке називається «Козацьке болото». За тими ж таки

народними переказами болото отримало таку назву тому, що там загинуло багато козаків під час походу.

А на старому сваринському кладовищі стоять кам'яні хрести, і ті ж такі перекази говорять, що то могили козаків. Час і природа давно стерли надписи

на них, але якщо порівняти форму хрестів на сваринському кладовищі з формою хрестів козацького періоду, що знаходяться біля церкви в Суботові, Олешниках на Хортиці і на Житомирщині – то аналіз такого порівняння говорить про те, що це дійсно козацькі поховання і перекази кажуть правду.

Рис.3 Кам'яні хрести

І якщо проаналізувати територію, місце розташування та відстань між цими об'єктами, то можна з певною долею ймовірності стверджувати, що ці пам'ятки є слідами козацького походу шлях якого проходив по території наших сіл.

РОЗДІЛ 2

РУХ ОПОРУ В 1941 – 1945 РР.

2.1. Рух Опору.

Рух Опору – антифашистський національно – визвольний рух у роки Другої світової війни проти німецьких, італійських, японських окупантів та їхніх союзників.

Нацистський «новий порядок», який ґрунтувався на винищувальній політиці окупантів, спричинив формування в Україні антинацистського руху Опору. У його основі, як і в інших країнах окупованої Європи, була природна потреба людей, які залишились на окупованій території, захистити свої життєві цінності, зрештою, зберегти життя.

Рух Опору здійснювався в найрізноманітніших формах. Насамперед це були

пасивні дії : неякісна праця, приховування чи псування продуктів харчування, уникнення вивезення на роботу до Німеччини, виведення з ладу обладнання. Яскравим проявом опору людиноненависницькій політиці нацистів став порятунок від смерті євреїв та циган.

З посиленням руху Опору український народ усе частіше й енергійніше вдався до активних форм опору: антигітлерівського підпілля, партизанського і повстанського рухів.

Виникненню руху Опору сприяла неспроможність окупантів установити контроль над захопленими територіями. Для цього в них не вистачало окупаційних збройних сил. Активному розгортанню руху Опору сприяли підпільні мережі оунівців і комуністів, які сформували на Україні дві течії антинацистського руху: радянське підпілля та партизанський рух і рух, очолений Організацією українських націоналістів (ОУН).

2.2. Рух Опору, очолений Організацією українських націоналістів.

У липні 1941 року наші села Сварині та Городець були окуповані німецькими загарбниками . Багато жителів було мобілізовано в ряди Радянської армії, але не менша частина чоловічого населення сіл пішла в ліс. Таким чином на початку 1942 року почала діяти течія антинацистського руху Опору, очолена ОУН. Багато хлопців, чоловіків із Сваринь та Городця стали воїнами Української повстанської армії (УПА). Очевидці тих подій говорять, що сваринські повстанці – більше відносились до Волинського відділку, та становили сотню Борсука, а городецькі – до рівненської «Заграви».

2.3. Сварині на перехресті визвольної боротьби. Сотня Борсука.

Сварині - невелике поліське село в Рівненській області Володимирецького району. З усіх сторін оточене лісом, по території протікає річка Вирка. Мабуть, завдяки «вдалому» географічному розташуванню, воно було втягнуте у вир тих трагічних для людей та історії подій.

На початку 1942 року на території села було створено підрозділ воїнів УПА – Сваринівську СБ (сотню Борсука). Керував сотнею Сафоник Іван Васильович (Борсук), його заступник – Гладюк Іван Семенович (Калина). Воїнам УПА

приходилось воювати на два фронти, проти німецьких загарбників та проти Радянської армії. Радянські органи безпеки використовували різні засоби боротьби проти українського озброєного підпілля. При МБД УРСР створювались формування, діяльність яких полягала в провокаціях, насильстві, грабежі, мародерстві, винищенні сіл. У відповідь служба безпеки ОУН також створювала спеціальні підрозділи, що діяли «під маскою советів». Така провокаційна ситуація призвела до великої кількості жертв і смертей, як серед воїнів УПА, так і серед мирних жителів. Про події тих років і в 2014 році, очевидці говорять тихішим голосом, мимоволі оглядаючись довкола.

В період, коли земля стала товаром і нічийної землі вже практично немає, в центрі Сваринь стоїть пусткою 0,5 га території, огороженої старими жердинами, і старою хатою з вікнами, забитими дошками. На цьому обійсті сталась страшна трагедія 7 квітня 1943 року. За ніч було знищено три сім'ї Морозів (Юхима, Василя і Карпа). Цей злочин якраз і був результатом тієї провокативної політики, яку вели «совєти» і УПА. Очевидці тих подій сперечаються, розповідаючи про ту трагедію. Сафоник Ф.С. у своїй книзі «Сварині» пише: «За те, що Мороз Василь Юхимович відмовився віддати братового сина в повстанці, було знищено корчаками (воїнами УПА) всю родинну династію братів Морозів: три сім'ї в кількості 17 чоловік». За словами іншого очевидця, жительки села (попросила не називати її ім'я), Морозів повбивали стрєбки (радянські солдати переодягнені у повстанців), за те, що вони співпрацювали з бандерівцями.

Зі слів тієї ж таки жительки, Бурсук проводив розслідування на причетність членів його сотні до тих кривавих подій. Та невдовзі його самого вранці односельці побачили повішеного на воротах, стрєбки стріляли в труп, вдосконалюючи свою стрілецьку майстерність.

Достовірну правду в цій кривавій історії навряд чи вдасться дізнатись, тому що очевидців залишилось мало, та й ті не дуже хочуть говорити, проте, пустка (так це місце називають в селі) в центрі села ще довго буде нагадувати про ті криваві події.

Рис.4 Пустка

2.4. «Герої не вмирають».

За матеріалами книги «Сварині» Сафоника Ф.С., із Сваринь у війську УПА воювало більше 40 чоловік. Життя практично всіх закінчилось трагічно, лише семеро чоловік залишились живими, та відбули покарання в місцях позбавлення волі. Історія боротьби за волю України воїна УПА Кривка Кирила Федоровича завершилась уже в Україні незалежній.

Федорчук Галина Василівна жителька с. Сварині розповідає: « Нашу Теклю замуж віддали рано, в п'ятнадцять літ. Кирило був один син у батьків, от їх так рано і поженили. Добре вони жили, народився син – Іван. Як почалася війна, то Кирила забрали в корчаки (воїни УПА), їхній відділок був на Волині. Він там служив, до хати приходив рідко, хіба поменять одержу. Ото якось прийшов вон до хати , побув мабуть, вдома днів три, дай вертавса у відділок, а його вже в лісі ждали. Хто то був не знаю, але вон став бігти і одстрелюваца. Його крепко поранілі, а шоб не взяли в плен, то вон сам дострелівса. Троє суток лежало тіло

на полі бялись забирить, щоб не застрелілі. На четвертий день пошла наша маті (теща Кирила) і його дядько, забралі тело і похоронілі на могилках. Потім поставили дерев'яного хрестика.»

З розповіді Сернюк Ганни Федорівни жительки с.Городець: «Кожного року на Проводну неділю ми з бабусею ходимо на кладовище віддати шану пам'яті померлим. Мати бере кошик з крашанками, цукерками та пирогами і розкладає їх на могили родичів. Пройшовши по могилах всіх родичів, ми обов'язково ішли на Кирилову могилу, яку згодом огородили і поставили дерев'яний хрест. Яюсь, вже в роки незалежної України, ми вже з мамою знову відвідували на кладовищі могили померлих родичів і пішли на могилу Кирила. Могила була прибрана, огорожена і на ній стояв гарний пам'ятник з фотографією Кирила, роками життя та надписом: **«Я так любив мою Україну убогу. Віддав за неї душу Богу. За неї тіло положив.»** Пам'ятник поставив син Кирила Іван, який уже став дорослим чоловіком, а Україна незалежною. І син уже нічого не боячись, поставив по батьку пам'ятник. Пам'ятник, як символ синівської любові, як пам'ять про людину, яка віддала своє життя за волю України ».

Рис.5. Могила Кривко К.Ф.

Могила Кривка К.Ф. - це ще один спогад про національно – визвольну боротьбу нашого народу за незалежність України на території с.Сварині.

2.5. Стоїть могила у селі Городець.

В історії України чи не кожна сторінка покрита темними плямами і загадками, відгадки до яких неохоче з'являються лише зараз, в умовах незалежності. Не менше суперечностей несе в собі й діяльність ОУН-УПА. В останній час починають друкуватися книжки та матеріали, які поряд із більш ранньою літературою, що виходила за кордоном, помалу вимальовує справжню картину того часу.

У селі Городець біля Свято-Миколаївської церкви насипана могила, як пам'ять майже півстолітнім подіям, які вирували на українських землях. На залізному хресті можна побачити фотографії двох людей, які своєю діяльністю засвідчили яскраву і, водночас, трагічну сторінку в історії нашої держави. Це фотографії повстанців Купчишина Олексія та Ярмошика Андрія.

Купчишин Олексій Кирилович (1916 року народження) був сотенним відомого командира військового округу «Заграва», який територіально охоплював половину Рівненської області, Мельника Макара Михайловича (псевдо «Кора»). Як і «Кора», «Бедришко» (а саме таким є псевдо Олексія) були уродженцями села Городець, обоє вчителювали, разом взяли й за зброю. У 1942 році «Бедришко» був поранений у Новаках (за іншими даними під Цепцевичами), і довго із пораненням пролежав в урочищі Сорочому, біля Городця, де незадовго й помер. За словами очевидців, коли Олексія хоронили, за натовпом йшов кінь сотенного, і з його очей капали сльози.

Ярмошик Андрій Іванович (псевдо «Дупло») також був учасником національно-визвольних змагань на Володимиреччині. Як і його два побратими Андрій був вчителем, а вже згодом, із патріотичних міркувань, взявся за зброю проти поневолювачів. За деякими джерелами його поранили у Велихові, а смертельний удар його настиг у Сорочому в 1942, від рук російської партизанки.

Похоронили обох повстанців біля церкви. За словами очевидців, одного із них, (не то «Бедришка», не то «Дупло») було поховано першим, над ним і насипали величезну могилу, до метрів 5 висотою, згодом було поховано іншого повстанця, його труну вставили збоку у насип над могилою. А ще

розповідають, що у тій могилі було поховано й третього бандерівця, але про нього відомо тільки те, що сам він був із Володимирця.

З відновленням на території радянської влади, енкаведисти рознесли могилу, зрівнявши її із землею. Родичі загиблих таємно зібрали кості і перепоховали. А на місці зруйнованої могили насипали меншу могилу, щоб хоч пам'ять зберегти. Кажуть, що із дубового хреста, який стояв на старій могилі, хтось зробив собі підвали в хаті, так після того щастя там і не було. Важка доля тоді настигла й сім'ю «Бедришка». Його дружину Мазану Ольгу Семенівну та тестя Мазаного Семена було вивезено на Сибір. Сина В'ячеслава врятувало те, що в той час, коли прийшли за Ольгою, він був у своєї тітки Ганни.

Зі слів очевидця тих подій жителя с.Городець Ляшика Валентина Пилиповича: «О, курган був високий. Пісок на нього звозили возами. Ми із сусідськими хлопчиками бігали за тими возами. Нам було цікаво – куди стільки піску везуть. Курган був на чотири сторони, на одній із сторін були зроблені сходи, щоб підніматись до хреста, який стояв на самому верху. Як совети побачили той курган – то стріляли по йому, але ні один снаряд не попав ні по кургану, ні по церкві. То, зі злості, взяли і розсунули його - зрівняли із землею. Потім, вже пізніше, як Україна стала самостійна – то поставили хрести з фотографіями і огорожу.»

Подібні могили-насипи, в яких було поховано бандерівців, були у Ромейках, Велихові та інших селах, та їх настигла така ж доля, що у Городці. Зараз на їхньому місці лиш подекуди залишились невеликі насипи, як свідчення трагічного і водночас героїчного періоду нашої держави.

Рис.6. Могила у Городці.

РОЗДІЛ 3

ТРАГЕДІЯ ВОЛИНИ 1943р

3.1. Причини трагедії.

Драматична історія польського та українського народів у XVI - XVIII ст. сповнена особливо жорстокими селянськими бунтами й козацькими повстаннями, що придушувалися в потоках крові й залишили у свідомості багатьох поколінь давні незабуті взаємні кривди та почуття соціальної несправедливості.

Досвід і висновки з програної українцями війни з Польщею в 1918— 1919 рр.,

вказували на Польщу як одну з головних перешкод у побудові незалежної України.

Не врегульовані загальнополітичні умови після Першої світової війни, що позбавили українців можливості мати власну державність

Національна політика II Речі Посполитої на східних територіях, що ґрунтувалася на засадах націоналізму й усунення інших національностей від участі в державному й громадському житті (справа автономії та самоврядування, проблема земельної реформи, освітня політика, порушення громадянських прав і свобод, репресії проти українців) не ліквідувала давні суспільні конфлікти, а навпаки — їх загострювала.

3.2. Городець і Сварині під владою Польщі.

По вересень 1939 року наші села перебували під владою буржуазно-поміщицької Польщі. Польські власті запровадили на захоплених землях жорстокий військово-поліцейський режим. За ґрати було кинуте багато мешканців Сваринь і Городця, учасників боротьби за Радянську владу. Всіх, хто висловлював незадоволення політикою польського уряду, ставили на поліцейський облік і строгий контроль.

Тяжке повоєнне економічне становище жителів сіл - розруха, голод, хвороби - погіршувалося збільшенням кількості податків, які встановлював польський уряд. Він послідовно здійснював політику колонізації, українців поступово звільняли з важливих посад у державних установах. Жителів сіл звільнили з роботи на залізниці і виселили з казарм, які були на залізничному переїзді біля Сваринь. На їх місце призначили поляків і заселили всі квартири, де раніше жили українці.

У липні 1925 року сейм прийняв закон про парцелізацію й осадництво, на підставі якого підлягали викупу землі колишніх династій, казенні та занедбані землі колишніх російських поміщиків. Земля нарізувалася будь-якої площі і продавалася будь-кому. Однак наші селяни не мали змоги їх купувати і більшість парцел скупили поляки.

Внаслідок цього акта Сварині та Городець опинилися в кільці польських колоній: Залавище, Янівка, Паросля, Сернюкова, Сетківка, Крушево,

Підлісища, Грабина. Особливо стало тяжко тим селянам, які мали сінокоси в урочищах Скорчин та Ворсин. До цих сінокосів потрібно було добиратися через угіддя поляків та казенний ліс. Поляки не пропускали людей через свої землі, часто влаштовували сварки, обзивали бидлом, хамами та холопами.

В 1928 році в урочищі Мутвиця було побудовано гаївку (лісництво), в якому жили лісники Вижинський та Чайкун. Ці люди тільки називалися лісниками, але насправді їм були надані великі права, зовсім не властиві лісникам. Селяни прозвали лісництво „таможнею”, бо там перевіряли документи в кожного, хто йшов у ліс. Щоб назбирати грибів або ягід, треба було купувати квиток-дозвіл. За в'язку дров, зібрану без дозволу, селян судили і давали великі штрафи. Були випадки, коли стареньких жінок з хмизом лісники збивали з ніг, відбирали хмиз і штрафували.

Злидні і безправ'я на селі швидко посилювалися, тому що ціни на с/г продукцію були значно нижчими, ніж на промислові товари. Якщо в 1927 році селяни платили за новий плуг 160 кілограмів жита, то в 1935 - вже 270 кілограмів. Вартість пари взуття зросла відповідно із 100 кг до 205 кг збіжжя, а плата за працю щорічно зменшувалася. Якщо у 1928 році селянин на власних конях міг заробити за день 12 злотих, то в 1933 році за таку саму роботу він міг одержати лише 5 злотих. У Сварнях, наприклад, не було ніякого виробництва, де можна було б заробити на прожиття.

З кожним роком зменшувалися земельні наділи селян. Якщо в сім'ї було 5-6 дітей, то хліборобу доводилося ділити свій земельний наділ на 5-6 куцих частин.

Кожна дитина одержувала вузьку смужку землі, з якої вже не можна було прожити сім'ї. Такі вузькі поля називали „волоками" (тонкий шнур). Господарі волоків ніколи не могли забезпечити сім'ю хлібом на весь рік, збіжжя вистачало ледь-ледь до різдвяних свят. А під весну діти з таких сімей ходили по хатах навколишніх сіл і просили милостині у багатих людей.

Гонитва за землею часто доходила до суперечок між рідними людьми, траплялися міжособні бійки за землю, які часто закінчувалися смертю. Земля ставала мірилом людських цінностей, норм моралі. В селі були часті випадки,

коли пристойні красиві молоді юнаки одружувалися з дівчатами-каліками - лише через те, що їхні батьки давали в посаг хороші земельні наділи. Серед юнаків села популярною була така пісня: „Якби сучка мала поле

І була багата,

- Ми її любили б,

Хоч вона кудлата”.

3.3.Українсько-польська різанина.

УПА не лише виступила проти нацистів і більшовиків, а й ув'язалась в надзвичайно жорстокий конфлікт із поляками на мішаних україно - польських землях Волині, Полісся та Холмщини. Безвідносно до того, як мала закінчитися війна, українські інтегральні націоналісти були сповнені рішучості вигнати поляків (багато з яких були поселенцями міжвоєнного періоду) з територій, де українці становили більшість. У свою чергу польська підпільна націоналістична армія — Армія Крайова (АК) не менш рішуче прагнула зберегти контроль над землями, що раніше входили до складу Польської держави. Результатом цього стала кривава боротьба (яку часто підігрівали німці та провокували радянські партизани) між українськими і польськими силами за територію та за зведення давніх рахунків.

Особливо трагічним було те, що найбільше від цього страждало цивільне населення. За польськими джерелами, на Волині за 1943—1944 рр. українці, й насамперед загони СБ (служби безпеки ОУН), вирізали 60—80 тис. польських чоловіків, жінок і дітей. Українці ж стверджують, що різанина їхнього народу розпочалася раніше, у 1942 р., коли поляки знищили кілька тисяч українських селян у переважно польських районах Холмщини, а згодом продовжувалась у 1944—1945 рр. серед безборонної української меншості на захід від р. Сан. Так чи інакше очевидно, що як українські, так і польські збройні загони брали участь у поголовній бойні, котра стала кривавим апогеєм ненависті між двома народами, яка поглиблювалася від покоління до покоління.

3.4.Трагедія Парослі.

Кривава українсько – польська різанина залишила свій слід і на нашій

території.

В с. Сварині жив із сім'єю, польський пан Владзь Кедрусь, котрий був одружений з Ренетою Пурбе, сестрою городецького поміщика Каміла Пурбе. Та в 1939 році вони виїхали із Сваринь. Слідом за ними, десь на початку 40-х рр., виїхало багато поляків, котрі жили в колоніях: Сернюкова, Крушево, Залавища. Цей від'їзд і вберіг людей від трагедії, яка у лютому 1943 року настигла їхніх земляків, що жили в урочищі Паросля, недалеко від Сваринь.

Про те, що достаменно сталось на Парослі роповідають мало, або взагалі не хочуть говорити. На запитання про Парослю, відповідають, що біда була, багато людей порізали і скрушно хитають головами. Страх, який вселила в людей радянська тоталітарна система, ще тримає очевидців тих подій.

Із спогадів жительки с.Сварині Федорчук Галини Василівни 1935 року народження. «Була війна. Я вже була девчуком (підлітком), і ми паслі корови, там по полю, по лісу не далеко од Парослі. Як сталас тая резня, то розказувалі таке, шо три наші вкраїнські партізани (бандерівці), пошлі на Парослю просіть хліба. Поляки їх забілі, а тела заховалі в льох. Потом пришлі тих партізанов шукать їхні товариші, а як знайшлі, то сказалі полякам, щоб вони поприв'язувалісь одне до другого і так до вечора седелі. А як стемніло, то пришлі і вирубалі всіх хто там жив. После того колі порубалі всіх то – в пусту дитячу коліску поклалі сокиру в крові.»

А це спогади жителя с.Жовкині Юрія Бондарчука 1938 року народження, які записали журналісти газети «Володимирецький вісник»:

«Володимирецький вісник»

від 02.10.2014 року № 39.

Стаття «БУРШТИН ЖИВИХ І ПАМ'ЯТЬ МЕРТВИХ»

«Заїхали до жовкинівського старожила Юрія Бондарука, 1938 року народження, хоча з вигляду не скажеш, що цей чоловік вже стільки часу ряс на землі топче.

- *Народився у лісі на хуторі Забродеччє, у лісі і пропрацював все життя, тому й добре зберігся,- жартує Юрій Дмитрович.*
- *Чи вам відомо, хто і за яких обставин знищив хутір Паросля? Можливо, чули перекази батьків, знайомих?*
- *Люди різне говорять... Я хоч тоді надто дрібним був, запам'ятав, як на наш хутір прийшли вранці якісь чоловіки і жінки зі зброєю. Поїли, помолилися тай пішли кудись. Потім стало відомо: хтось порубав жителів Парослі... Чув, як мій дід якось балакав з сусідом. Подейкували, що ті, озброєні, послали у Парослю своїх розвідників, а їх там місцеві вбили чи щось таке... Дід балакав, двом хуторським тоді вдалося вижити, заховавшись у льохові... Пам'ятаю згарище на місці хутора. У пожежі, кажуть, організованій пізніше хлопцями упівського командира Степана, не вціліла жодна хата.*
- *У якій формі були ці люди?*
- *Яка там форма! Хто у чому: хто в постолах, хто у маринатці, хто в куфайці, як звичайні мужики, але всі зі зброєю. По тому випадку почалась українсько – польська бійня, з обох боків селяни організовувались у варту, переховувались у лісах.»*

Проаналізувавши спогади бачимо, що трагедія розпочалась з того, що паросляни когось вбили. Чи то були бандерівці, чи представники якихось інших воєнізованих, озброєних формувань, що діяли в ті роки на території наших лісів – невідомо. Відомий лише наслідок різанини. Сто сімдесят три людини стали жертвами взаємної неприязні, яка роками визрівала між польським та українським народом. Неприязнь, котра підігріта Другою світовою війною дала такий кривавий результат.

Поляки, які не виїхали, а залишились на Залавищах, Сернюковуй, Скорчині – поховали своїх земляків у братській могилі на території знищеної колонії.

У наш час, Паросля – це урочище в лісі, де за металевою огорожею

стоять надмогильні пам'ятники із викарбуваними на них іменами загиблих. Пам'ятники, як нагадування історії про ті криваві події, що тут відбулися.

Рис.7. Паросля

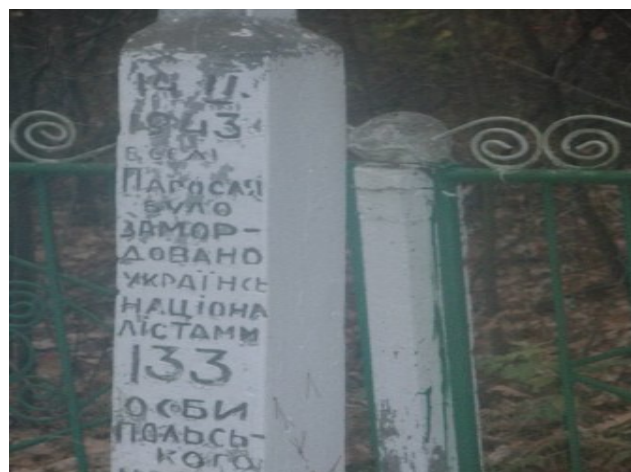

Рис.8. Пам'ятники на Парослі

ВИСНОВКИ

Виконавши завдання, які були поставлені до науково – дослідницької роботи, можна зробити такі висновки:

1. Козацькі походи, періоду національно – визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, дійсно зачепили територію наших сіл. Про що свідчить результат досліджень переказів та розповідей жителів сіл Городець та Сварині про такі історичні пам'ятки: урочище Тріщава, на якому росте козацький дуб – старожил, джерело, урочище Козацьке болото у сваринівському лісі, та кам'яні хрести на старому кладовищі у с.Сварині.
2. Рух Опору 1941-1945 років, а сама націоналістична його форма, активно відбувався на території наших сіл. Багато чоловічого і жіночого населення Городця і Сваринь були учасниками Руху Опору. У Сваринях діяло воєнізоване формування - Сотня Борсука під керівництвом Сафоника І.В. (псевдо «Борсук») та Гладюка І.С. (псевдо «Калина»). У Городці діяли Купчишин О.К. (псевдо«Бедришко»), сотенний відомого командира

військового округу «Заграва» Мельника М.М. (псевдо «Кора») та Ярмошик А.І. (псевдо «Дупло»). Про діяльність Руху Опору на нашій території збереглась інформація у спогадах та розповідях очевидців діяльності та у матеріальних пам'ятках: могила біля церкви у с. Городець, могила Кривко К.Ф. та «пустка» у с. Сварині.

3. Трагедія Волині 1943 року – як результат довготривалого конфлікту українського та польського народу, що в роки Другої світової війни вилився у взаємні криваві чистки, має трагічну пам'ять у нашому краї. Цією пам'яттю являється урочище Паросля, де в лютому 1943 року, в результаті кривавої різанини, було вбито 173 особи. Про що свідчать спогади очевидців тих подій.

Так вже склалося історично чи Бог дав, що Україна весь час бореться за свою незалежність, а українці намагаються всім доказати, що ми є свідомо, самодостатня нація, котра не потребує ні чийої опіки. Результатом такої боротьби є те, що поряд із радістю перемог – біль втрати за тими українцями, котрі віддали свої життя за волю України. А історичні пам'ятки, які зберігають пам'ять про визвольну боротьбу – це все більше пам'ятники та хрести.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Слова місцевого вжитку використані в тексті

- КОРЧАКИ- воїни УПА
- СТРЕБКИ – радянські солдати
- ПУСТКА – ділянка землі, на якій ніхто не живе і не використовується для сільськогосподарських робіт
- ГАЇВКА – лісництво
- «ВОЛОКА» - тонкий шнур. Вузька смужка земельного наділу
- ДЕВЧУК – дівчинка – підліток
- ЛЬОХ - погріб
- ХЛОПЧАКИ – хлопці – підлітки
- СОВІТИ – представники радянської влади

Додаток 2

Список Сваринівської СБ УПА

1. САФОНИК Іван Васильович (Борсук) — командир сотні, загинув;
2. ГЛАДЮК Іван Семенович (Калина) - заступник, загинув;
3. САЛВОНИК Іван Мартинович - член СБ, залишився живим, відбував покарання;
4. БАНАЦЬКИЙ Каленик Михайлович - член СБ, загинув.

Список воїнів УПА

1. МЕЛЬНИК Дмитро Трифонович - залишився живим, відбував покарання;
2. ГОРОДНИЙ Борис Павлович - загинув;
3. ВІТЮК Василь Петрович - залишився живим, відбував покарання;
4. МОСКАЛИК Іван Павлович - загинув;
5. КРИВКО Андрій Дмитрович - загинув;

6. КРИВКО Павло Дмитрович - загинув;
7. САФОНИК Яків Сергійович - загинув;
8. САФОНИК Яків Самкович - загинув;
9. САВОСТЯНИК Опанас Іванович - загинув;
10. САВОСТЯНИК Юрій Іванович - загинув;
11. МОРОЗ ФЕДІР Оверкович - загинув;
12. БАНАЦЬКИЙ Олексій Михайлович - помер;
13. СЕРНЮК Василь Федорович - загинув;
14. МОРОЗ Дмитро Титович - загинув;
15. МАРТИНЮК Петро Васильович - загинув;
16. МАРТИНЮК Федір Васильович - загинув;
17. МАРТИНЮК Федір Миколайович - загинув;
18. САЛІВОНІК Михайло (Пойдун) - загинув;
19. ДЕНИСЮК Іван Юхимович - залишився живим, відбув покарання;
20. ДЕНИСЮК Кирило Ничипорович - загинув;
21. ДЕНИСЮК Іван Ничипорович - загинув;
22. ЧЕРНЕЦЬКИЙ Володимир Бенедиктович - залишився живим, відбував покарання;
23. САФОНИК Василь Гордійович - залишився живим;
24. КРИВКО Кирило Федорович - загинув;
25. САФОНИК Михайло Якович - загинув;
26. КОВАЛЬОВ Микита Тихонович - загинув;
27. КОВАЛЬОВ Яків Тихонович - залишився живим, відбув покарання;

28. КРИВКО Семен Макарович – загинув.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сафоник Ф.С. «Сварині» - Володимирець, ВАТ «Володимирецька районна друкарня», 2006 рік.
2. Чекан Г.Я. «Історія села Городець». – Володимирець, видавничий центр відділу освіти, 2004 рік.
3. Газета «Володимирецький вісник» від 02.10.2014 р. № 39(7679).
4. Субтельний О. «Україна. Історія». – Київ «Либідь» 1991 р.
5. Гісем О.В., Мартинюк О.О. «Історія України». –Видавництво «Ранок» Веста 2005 р.
6. Струкевич О.К., Романюк І.М., Дровозюк С.І. «Історія України». – Київ «Грамота» 2011 р.
7. Спогади та розповіді очевидців.
8. Forum.meta.ua/topic/p/.
9. [Ock.ru.kraevedenie.i.etnografiya/rivnenshhina](http://Ock.ru/kraevedenie.i.etnografiya/rivnenshhina).